

--na-tragu_klasika

HJALMAR SÖDERBERG

—

Ozbiljna igra

Sa švedskoga prevela
Željka Černok

Hrvatsko filološko društvo
biblioteka *književna* smotra

disput

Zagreb, 2019.

I.

– – – “Ne podnosim pomisao da me netko čeka”..

Lydia se obično kupala sama.

To joj je bilo najdraže, a tog ljeta nije ni imala društvo za kupanje. I nije se trebala bojati: njezin je otac sjedio malo dalje, gore na brdu, i slikao svoje “motive s ruba mora” pažeći da se nitko nepoznat previše ne približi.

Ušla je u vodu i hodala sve dok joj nije doprla malo poviše struka. Podignutih ruku i dlanova spojenih iza vrata stajala je sve dok se krugovi u vodi nisu izravnali i promatrala svojih osamnaest godina u odrazu u vodi.

Zatim se nagnula i zaplivala prema smaragdnozelenim dubinama. Uživala je u osjećaju da je voda nosi – osjećala se tako lagano. Plivala je mirno i tiho. Danas nije vidjela nijednog grgeča; inače se ponekad znala malo igrati s njima. Jednom je zamalo uhvatila jednog rukom, ubola se na njegovu leđnu peraju.

Kad je izašla iz vode, brzo je prešla ručnikom preko tijela, a zatim pustila da je osuše sunce i lagan ljetni povjetarac. Ispružila se na ravnoj stijeni koju su uglačali valovi. Prvo je legla na trbuh i pustila da joj sunce žari leđa. Već joj je cijelo tijelo bilo sasvim preplanulo, jednako kao lice.

Izgubila se u mislima. Razmišljala je o tome kako će uskoro večera. Jest će usoljenu šunku i špinat. Što je sigurno ukusno – ali ne pomaže, večera je svejedno najdosadnije doba dana. Otac ni inače puno ne govori, a brat Otto samo zlovoljno šuti. Ima svojih problema. Kod nas je teško dobiti posao kao inženjer, pa namjerava na jesen otići u Ameriku. Jedini koji obično govori za stolom je Filip. Ali on nikada ne kaže ništa pametno što bi trebalo slušati – nego samo govori o presedanima, pravnim začkoljicama, promaknućima i sličnim glupostima koje nikoga živoga ne zanimaju. Kao da govori samo da ne bi bila tišina. Dok istovremeno kratkovidnim očima traži najbolje komade hrane na poslužavniku.

Ali ona svejedno toliko voli oca i braću. Kako neobično – da ti može biti toliko dosadno sjediti za postavljenim stolom sa svojim najbližima koje toliko voliš – – –

Okrenula se na leđa i s rukama pod vratom zurila u plavo nebo.

I razmišljala: Plavo nebo, bijeli oblaci. Plavo i bijelo – plavo i bijelo – – – Ja imam jednu plavu haljinu s bijelom čipkom. To je najljepša haljina koju imam, ali to nije razlog zašto je toliko volim. Volim je iz jednog drugog razloga. Jer to je haljina koju sam nosila *onda*.

Onda.

Razmišljala je dalje: Voli li me on? Ma voli, voli. Naravno da me voli.

Ali voli li me za pravo – *za pravo?*

Sjetila se jednog događaja, ne tako davnog – jedne večeri dok su sami sjedili u sjenici jorgovana. Odjednom se odvažio na drsko milovanje, što ju je uplašilo. Ali očito je i sam odmah shvatio da je na krivom putu jer ju je uhvatio za ruku, onu ruku kojom se branila, i poljubio je kao da želi reći: oprosti.

Da, pomislila je, sigurno me voli za pravo.

I nastavila razmišljati: Volim ga. Volim ga.

Razmišljala je tako intenzivno da su joj se usnice pomicala s mislima i misao postala šapat: volim ga.

Plavo i bijelo – plavo i bijelo – – I pljuskanje vode – pljus – pljus –

Odjednom joj je palo na pamet kako je zapravo tek ovoga ljeta otkrila koliko je lijepo kupati se sam. Razmišljala je zašto je to tako. No svejedno je lijepo. Inače, kad se djevojke kupaju zajedno, uvijek moraju vikati, smijati se i svašta izvoditi. A puno je ljepše biti sam u potpunosti tišini i samo slušati pljuskanje vode o stijene.

Dok se odijevala, počela je pjevušiti:

Jednom ćeš uz mene stajati
svećenik će te pitati
želiš li biti moj
odabrani prijatelj.

Ali nije pjevala izgovarajući riječi, samo je pjevušila melodiju.

Umjetnik Stille još je od pradavnih dana svakog ljeta unajmljivao uvijek istu crvenu ribarsku kolibu daleko u štokholmskom arhipelagu. Slikao je borove. U njegovo se vrijeme govorilo da je on otkrio bor u arhipelagu, kao što je Edvard Bergh otkrio šume breza na sjeveru Švedske. Najviše je volio slikati svoje borove na suncu poslije kiše, kada bi stabla blistala od vode na sunčevoj svjetlosti. Ali za slikanje nije trebao ni kišu ni sunce: napamet je znao kako izgledaju. Ne bi zaboravio na crvene odbljeske kasnopopodnevno sunca na tankoj svijetlocrvenoj kori na vrhovima drveća i grbave, iskrivljene grane. Šezdesetih je godina u Parizu dobio medalju. Njegov najpoznatiji bor visio je u Muzeju

Luxembourg u Parizu, a nekoliko je slika imao i u Nacionalnom muzeju u Stockholmu. Sada – krajem devedesetih godina – već je odavno prevaleo šezdesetu i s godinama zaostao za sve većom konkurencijom. Ali radio je uporno i marljivo kao što je radio cijeli svoj teški život, a znao je i kako prodati svoje borove.

Slikati nije nikakva umjetnost, znao je reći, to znam jednako dobro sada kao i prije četrdeset godina. Ali naučiti prodati, to je umjetnost za koju treba vremena da je savladaš.

No tajna je bila jednostavna: prodavao je jeftino. I to je bilo dovoljno za pristojan život sa ženom i troje djece, a sve fino i pošteno. Sada je već nekoliko godina udovac. Malen, žilav, grbav, s mrljama zdrave rumene kože koja je tu i tamo prodirala kroz divlju bradu, i sam je nalikovao na bor u arhipelagu.

Slikanje je bilo njegov posao; ali njegova ljubav bila je glazba. Jedno se vrijeme bavljao izradom violina i snovima o tome da će otkriti zaboravljene tajne tog posla. No to je bilo davno. Volio je s lulom u ustima gudjeti na otočnim plesnjacima subotom navečer.

I bio je oduševljen kad je mogao pjevati drugi bas u kvartetu. Zato je tog dana za večerom bio dobre volje.

– Večeras će biti pjesme, rekao je. Barun mi je telefonirao da dolazi ovamo sa Stjärnblomom i Lovénom.

Barun je imao malen posjed s druge strane zaljeva i bio njihov najbliži susjed, ako računamo gospodu. Budući nastavnik Stjärnblom i sudski zapisničar Lovén bili su njegovi gosti.

Lydia je brzo ustala i otišla u kuhinju. Osjećala je kako su joj se obrazi zažarili.

– Ja neću pjevati s vama, usprotivio se Filip.

– Onda nemoj, zarežao je otac.

Naime, postojao je jedan problem s kvartetom: imali su dva prva tenora. Stari Stille bio je divan drugi bas. Barun je tvrdio da može pjevati koji god glas treba “jednako briljantno loše”, ali odlučio se za prvi bas. Stjärnblom je pjevao drugi tenor. A čast i odgovornost za prvi tenor dijelili su Filip i Lovén. Filipov je tenor bio malen, tanahan i čist; vrlo očito lirski. Dok je Lovén imao kolosalan tenor u čijoj se moćnoj bujici tonova Filip bespomoćno utapao. Lovén je tvrdio da mu je ponuđeno da pjeva u Operi. Svejedno, Filip je s ponosom osjećao kako je neophodan kad se radilo o suptilnijim stvarima jer njegov je rival imao dara za samo dvije: *forte* i *fortissimo*. Osim toga sudski zapisničar Lovén imao je i jednog neprijatelja u svom strastvenom pjevačkom temperamentu: kad bi ga obuzela strast, počeo bi falšati ili sasvim pogrešno pjevati.

Otto je prekinuo tišinu za stolom.

– Ma, rekao je, znam da ćeš pjevati s njima. Tenor koji može držati usta zatvorenima dok drugi pjevaju, to ne postoji.

– Možeš pjevati one dijelove koji odgovaraju tvom glasu, rekao mu je otac.

Filip je uvrijeđeno vilicom bockao špinat. Razmišljao je kako bi se možda mogao prisiliti da pjeva onu njemačku “Zašto si tako daleko”, možda i “Sjaj munja”. Sjetio se kad su posljednji put pjevali “Zašto”. Čim je Lovén počeo falšati, barun je kucnuo glazbenom vilicom po poslužavniku s punčcem i rekao: Šuti sad, Lovéne, i pusti Filipa da to otpjeva jer on *zna kako!* Sjećao se kako je taj put to milozvučno i prekrasno otpjevao.

Lydia se vratila za stol.

– Otišla sam se raspitati čime bismo ih mogli ponuditi, rekla je. Bit će opet šunka, sleđ, haringa, krumpiri i Ottovi grgeči. To je sve što imamo.

– I rakija, pivo, punč i konjak, dodao je Otto.

– Ha, što čovjeku drugo i treba, rekao je stari Stille. Sve su to divni Božji darovi.

Kolovoško je sunce već zalazilo kad je barunova malena jedrilica izvirila iza rta. Vjetar je popustio. Jedra su visjela, pa su se uhvatili vesala. Kad su se približili molu, jedra su se napela, veslač je spustio vesla, barun je dao ton glazbenom vilicom i dok se jedrilica polako ljuljala u sumraku u tom širokom zaljevu, trojica muškaraca u njoj grunula su u Bellmanov trio:

Valovi su se smirili,
a vjetar utihnuo,
mandoline na obali
pjevaju sad glasno.
Mjesec blista zlatni.
Mirno svjetluca more.
Jorgovani i jasmini
svoje mirise šire.
Zlačano-zeleni leptir
na cvijetu je pronašao mir,
uskoro će ispuzati gliste
uskoro će ispuzati gliste.

Pjesma je čisto i lijepo odjekivala preko vode. Dvojica starih ribara, koji su malo dalje bacili svoje mreže, odmarala su se od svog posla i slušala.

– Bravo, povikao je stari Stille s mola.

– Da, da, nisi to loše otpjevao, Lovéne, rekao je barun, osim onog dijela “ispuzati gli-iste”. To bi Filip bolje otpjevao. Ali dobar vam dan svima! Dobar dan, stari pokvarenjače, imaš li konjaka? Viski smo donijeli. Dobar dan, divna, lijepa, slatka, mljac-mljac – nastavio je barun galantno joj prstima poslavši poljubac – gospođice Lydia! Dobar dan i vama, momci!